

Szélsőségesnek mond a fáma

A rokonszenves tévériporter rám szegezi némelyest vízenyős szemét, és szélsőségesnek nevez, amiért azt írtam, hogy „A demokratáknak – amíg többségben vannak – arra kell törekedniük, hogy erkölcsi lepratelepre zárják a demokrácia ellenségeit.” Hitler hatalomra jutása óta az idézett mondat tartalma olyan közhellyé vált, amelyet már csak demokratikus hagyományokat nélkülöző országokban érdemes nyelvi formába öltetni. Megpróbálom ezt elmagyarázni neki, felhívom a figyelmét arra, hogy „erkölcsi lepratelep”-ről beszélek, ami nem fizikai fenyegetés, hanem olyan metafora, mely a morális elszigetelés szükségességét érzékelteti. Erre a rokonszenves tévériporter egy másik írsombba ugrik fejest, már azt hiszem, fel se bukkan onnan, ám mégis, megsemmisítő pillantást vet rám, majd fejemre idézi, hogy szerintem „Hornéknak nem árt, ha zsebre vágják mindazt, ami mozdítható”. Ez a megfogalmazás is azt bizonyítja, hogy szélsőséges vagyok, amivel érzésem szerint azt jelzi, hogy eszédeszes kis Csurkának kellene tekintenem magam. Elűzöm a kósza kísértést, és nem kérdezem meg tőle, hogy vajon Ady üzenete Tisza Istvánnak, az

„Ez a gazember még lakolni fog!” szintén megvetést csalna-e elő az ő demokratikus lelkületéből, és hogy a „Dicsőséges nagyurak, hát hol vagytok?” Petőfije is közös nevezőre hozható-e Csurka Istvánnal. Azt sem magyarázom el neki, hogy a publicisztika műfaja, a tényfeltáró újságírással szöveg ellentétben, a mondandó szemléletes, nehezen felejtethető kifejezése érdekében legitim módon folyamadhat a túlzáshoz. Ha például a rokonszenves tévériporter elkezdte volna felsorolni azokat a mozdítható tárgyakat – a hamutartóktól a cipőkanalakig –, amelyekre Hornék nem vágta zsebre, akkor listájára jó lélekkel rábólintva sem kellett volna visszavonom állításom lényeges tartalmát, vagyis azt, hogy számos szocialista politikus és klientúrájuk folyamatosan és magától értetődő természetességgel jutott tisztességtelen jövedelemhez.

Magam is tudom, hogy szerénytelen hasonlatom nem egészen pontos. Ady és Petőfi olyan társadalomban élt, melynek hatalmi viszonyait, kormányzati formáját és emberképét radikálisan elutasították. Szélsőségesek tehát azért voltak, mert a demokratikus népuralom eszményei, amelyeket a magukénak val-

lottak, nem fértek el az emberi együttélésnek az ő korukban uralkodó formái között. Radikalizmusuk azonban – és itt már pontos az iménti hasonlat – nem volt kirekesztő jellegű, nem irányult kisebbségek ellen, nem gyűlöletből, hanem elemzésből táplálkozott. Ennek érzelmi folyamánya többnyire a felháborodás volt, ám ha mégis gyűlöletté fokozódott indulatuk, az személyek vagy – József Attila szavával élve – „aljas, nyomorító hatalmak”, de nem népek, fajták, vallások, szexuális hajlamok, kulturális vonzalmak és izlések ellen irányult.

Korunk hősei és széplelkű esztétáktól az átlag elvárásaihoz igazított médiademokratákig a radikális gondolkodást és az ezt radikálisan kifejező írásmódot folytatólagosan rossz hírbe keverik. Engem például meglehetősen következetesen mond szélsőségesnek a fáma. A tisztátalan, zagyva érzések és a szellemi dezorientáció korában, mely az értékelői impotenciát erénynek tüntetné fel, és amely a vájt füleknem a semmit kínálja legkifinomultabb élvezetül, és éles, tiszta, vegletes megfogalmazások művészetiennek számítanak. Politikailag pedig el akarják hitetni, hogy aki radikálisan gon-

dolkodik, az szélsőséges is egyben, holott a mai viszonyok között a szélsőséges személy vagy politikai erő onnan ismerszik meg, hogy elképzelései lerombolják a demokratikus intézményrendszert, és veszélyeztetnék azokat az embereket és embecsoportokat, amelyeknek ez az intézményrendszer biztonságot ígér. A radikális ember viszont ma a demokratikus intézményrendszeren belül marad, és beéri azzal, hogy a demokrácia által garantált elvi lehetőségeket kerülhetetlenül szembesítse a valósággal, ily módon megsérti a médiademokratáknak és publikumuknak az igényét a csalásra, az öncsalásra, a biztonság látszatára. Ha a valóság szétzúzza vagy akár csak megsebezi a róla kialakított elképzeléseket, létiük és tudatuk ironikus vagy szarkasztikus ellentmondásaiért a kárvallottak a szembesítő személy ironiáját vagy szarkazmusát hibáztatják. Olyan korban, melyben összeegyeztethetetlen erők egyezkednek szakadatlanul, nagy érdekek fűződnek ahhoz, hogy egybemosódjanak a tisztátalan, kevert, amorf értékek és indulatok. Ezért kell a radikálisan gondolkodó személyeket azzal rágalmazni, hogy szélsőségesek.

Eörsi István